



Серыя «У дапамогу педагогу»  
заснавана ў 1995 годзе па ініцыятыве У.П. Пархоменкі

Навукова-метадычны часопіс  
Выдаецца з I квартала 1997 года  
Рэгістрацыйны № 842  
Выходзіць 6 разоў у год

# ГІСТОРЫЯ

## ПРАБЛЕМЫ ВЕДЗЯДАННЯ

№ 3 (33) 2004

Заснавальнік і выдавец –  
Установа «Выдавецтва  
«Адукацыя і выхаванне»

Рэдакцыйная калегія  
Галоўны рэдактар  
М.І. Мініцкі

Першы намеснік галоўнага  
рэдактара  
У.В. Тугай

Намеснік галоўнага рэдактара  
Н.М. Танушчанка

Адказны сакратар  
Л.В. Саламаха

Члены рэдкалегіі

220004, г. Мінск,  
вул. Караля, 16;  
тэл.: 229-19-71, факс: 220-54-10  
e-mail: aiv@mail.by  
<http://www.aiv.by>

І.І. Багдановіч  
М.М. Забаўскі  
В.А. Капранава  
Г.А. Космач  
У.С. Кошалеў  
У.М. Міхнюк  
С.В. Паноў  
А.П. Сманцар

М.С. Сташкевіч  
К.І. Сякацкая  
В.М. Фамін  
І.І. Цыркун  
В.М. Шугава  
М.М. Шэпель  
А.А. Яноўскі

Аляксандр Карзюк, настаўнік гісторыі гімназіі № 11 г. Мінска

# ВЫВУЧЭННЕ РАЗДЗЕЛА Х «УЗДЫМ БЕЛАРУСКАГА НАЦЫЯНАЛЬНА-КУЛЬТУРНАГА РУХУ. КУЛЬТУРА БЕЛАРУСІ Ў ПАЧАТКУ ХХ СТ.» (8 клас)

## Тэма 1. Газета «Наша Ніва» — цэнтр нацыянальна-культурнага адраджэння (§ 29)

Магчымы два варыянты арганізацыі ўрока. Першы з іх з'яўляецца камбінаваным, і ў яго першай частцы правяраецца хатняе заданне па папярэднім параграфу «Лютаўская рэвалюцыя на Беларусі». Пры выкарыстанні другога праводзіцца ўрок па вывучэнні новага матэрыялу пасля ажыццяўлення тэматычнага кантролю па раздзелах VIII–IX. У гэтым выпадку вучням даецца хатняе заданне паўтарыць п. 3–4 § 23.

### Задачы ўрока

1. *Навучання* — характарыстыка беларускага адраджэнскага руху ў пачатку ХХ ст., раскрыццё аспектў дзейнасці і ролі газеты «Наша Ніва» ў ім і барацьбе з рускім і польскім нацыяналізмам.

2. *Развіцця* — развіццё навыкаў самастойнай работы вучняў з падручнікам, фармулёўкі вывадаў і абагульнення матэрыялу.

3. *Выхавання* — выхаванне павагі да беларускай дзяржаўнасці, мовы, культуры, нацыянальнай самасвядомасці і годнасці вучняў.

### Ход ўрока

1. Арганізацыйная частка ўрока.

2. Актualізацыя ведаў вучняў па пытаннях:

• Што разумеецца пад нацыянальна-вызваленчым рухам? Назавіце прычыны яго з'яўлення ў Беларусі.

• З чым была звязана яго актывізацыя ў пачатку ХХ ст.?

• Як называлася і колькі часу выходзіла першая беларускамоўная легальная газета?

• Калі пачала выходзіць газета «Наша Ніва»? Якая партыя стала ініцыятарам яе стварэння? Хто з дзеячў беларускай культуры ўдзельнічаў у яе выданні?

3. Вывучэнне новага матэрыялу (на аснове самастойнай пазнавальнай работы з падручнікам па выкананні вучэбных заданняў).

Вучням даюць тры варыянты вучэбных заданняў:

1. Вывучыць п. 1–2 § 29 і складзі праграму газеты «Наша Ніва» па палітычным, эканамічным і нацыянальна-культурным пытаннях, а пасля вылучыць і растлумачыць галоўныя накірункі яе дзейнасці.

2. Вывучыць п. 3 § 29 і на падставе гэтага пабудаваць і растлумачыць схему «Нашаніўскае выдавецтва»; прааналізаваць змест публікацый у газеце за першыя тры гады яе існавання і зрабіць свае вывады аб накіраванасці і ідэйным змесце газеты.

3. Вывучыць п. 4–5 § 29 і вызначыць цяжкасці ў нацыянальна-культурным руху на пачатку ХХ ст., канкрэтныя заслугі ў ім «Нашай Нівы» і накірункі міжнародных сувязяў газеты.

Пасля завяршэння работы і заслухоўвання адказаў вучняў фармулюецца ўрочны вывад аб ролі і месцы «Нашай Нівы» ў гісторыі культуры і нацыянальнага адраджэння Беларусі.



4. Выніковы этап урока.

Дамашняе заданне па § 29. Складзі кароткую нататку пра нацыянальна-культурную дзейнасць аднаго з дзеячаў «На-

шай Нівы» — братаў Луцкевічаў, В. Ластоўскага, А. Уласава, С. Палуяна і інш. (V узровень).

**Тэмы 2–3. Адукацыя і навука. Друк. Бібліятэкі (§ 30).  
Літаратура. Тэатр і музыка. Жывапіс (§ 31)**

Праграма адводзіць на вывучэнне гэтых тэм дзве гадзіны. На першым уроку настаўнік чытае аглядную лекцыю па § 30–31, у ходзе якой вучні складаюць разгорнуты план, на другім — праводзіцца ўрок-гульня «Культура Беларусі ў пачатку XX ст.», распрацоўка якога і прапануецца ніжэй.

**Задачы ўрока**

1. *Навучання* — пашырэнне, паўтарэнне і канкрэтызацыя ведаў вучняў пра асноўныя з’явы, падзеі і дзеячаў беларускай культуры пачатку XX ст.

2. *Развіцця* — развіццё творчых інтэлектуальных здольнасцяў вучняў, іх пазнавальнай актыўнасці, умення працаваць у камандзе.

3. *Выхавання* — выхаванне таварыскіх адносін, пачуцця суперажывання, стварэнне сітуацыі поспеху.

**Сродкі навучання:** карта Беларусі, кнігі і выданні Я. Купала, Я. Коласа, М. Багдановіча, Цёткі, В. Ластоўскага, гульнівыя матэрыялы.

**Ход урока**

1. Арганізацыйная частка ўрока.

Настаўнік паведамляе вучням тэму і мэты ўрока, тлумачыць форму яго правядзення, пасля чаго школьнікі дзеляцца на 2–3 каманды на чале са сваімі капітанамі. За кожны правільны адказ камандзе налічваецца 1 бал, за няправільны — 0 балаў.

2. Асноўная частка ўрока.

2.1. *Выкананне тэставых заданняў камандамі.*

**Тэставая картка 1**

1. Пачатковую адукацыю давалі:

- а) царкоўна-прыходскія школы;
- б) гарадскія вучылішчы;
- в) прагімназіі;
- г) рэальныя вучылішчы.

2. Аўтарам трохтомніка «Беларусы» з’яўляецца:

- а) М. Федароўскі;
- б) Е. Раманаў;
- в) Я. Карскі.

3. Першая кніга па гісторыі Беларусі — нарыс «Кароткая гісторыя Беларусі» — быў апублікаваны В. Ластоўскім у:

- а) 1916 г.;
- б) 1910 г.;
- в) 1917 г.

4. Суаднясіце прозвішчы беларускіх пісьменнікаў іх псеўданімы:

- |               |                   |
|---------------|-------------------|
| а) Я. Купала  | 1) А. Пашкевіч    |
| б) Я. Колас   | 2) К. Кастравіцкі |
| в) К. Каганец | 3) І. Луцэвіч     |
| г) Цётка      | 4) К. Міцкевіч.   |

5. У 1911 г. Алесь Бурбіс стварыў:

- а) Першае беларускае таварыства драмы і камедыі;
- б) беларускі музычна-драматычны гурток;
- в) Першую беларускую трупу.

**Тэставая картка 2**

1. Актыўным удзельнікам нелегальнага з’езда настаўнікаў у 1906 г. быў:

- а) Я. Купала;
- б) Я. Колас;
- в) М. Багдановіч.

2. Вывучэннем гісторыі ВКЛ у пачатку XX ст. займаўся:

- а) В. Ластоўскі;
- б) Е. Раманаў;
- в) М. Доўнар-Запольскі.

3. Папярэдняя цензура ў друку была ліквідавана ў:

- а) 1905 г.;
- б) 1906 г.;
- в) 1913 г.

4. Суаднясіце імёны пісьменнікаў і назвы іх зборнікаў:

- |                  |                         |
|------------------|-------------------------|
| а) Я. Купала     | 1) «Скрыпка беларуская» |
| б) Я. Колас      | 2) «Шляхам жыцця»       |
| в) Цётка         | 3) «Вянок»              |
| г) М. Багдановіч | 4) «Песні-жалыбы».      |

5. Прызнаным майстрам пейзажнага жывапісу ў пачатку XX ст. з'яўляўся:

- а) Я. Кругер;
- б) Ю. Пэн;
- в) В. Бялыніцкі-Біруля.

2.2. *Пытанні для кароткіх вусных адказаў (для каманднага абмеркавання):*

1. Што такое «тэорыя афіцыйнай на-роднасці»?

2. Хто называўся «дарэктарам»? Хто з беларускіх пісьменнікаў навучаўся ў іх?

3. Назавіце самую буйную бібліятэку ў Беларусі.

4. Назавіце паэмы Я. Купалы, створаныя да 1917 г.

5. Хто быў стваральнікам Першай беларускай трупы?

6. Якія жанры жывапісу былі най-больш распаўсюджанымі ў пачатку XX ст.?

7. Назавіце галоўныя тэмы творчасці М. Багдановіча.

8. Чаму беларуская літаратура пачатку XX ст. называецца «нашаніўскай»?

2.3. *Конкурс капітанаў.*

Капітанам камандаў прапануецца на выбар два заданні:

а) прачытаць на памяць верш аднаго з беларускіх паэтаў пачатку XX ст.;

б) вызначыць аўтарства прапанаваных урыўкаў з наступных вершаў:

«Слуцкія ткачыхі», «Раманс», «Пагоня» М. Багдановіча;

«Ворагам беларушчыны», «Роднае слова», «Маладая Беларусь» Я. Купалы;

«Родныя вобразы», «Мужык» Я. Коласа.

2.4. *Творчае заданне.*

Камандам прапануецца прааналізаваць рэпрадукцыі В. Бялыніцкага-Бірулі «Блакітная капліца» і К. Кастравіцкага «Тып беларуса», зместчыны ў тэксце § 31 падручніка. На працягу 5 хвілін вучні павінны вызначыць іх жанр і раскрыць асаблівасці з улікам біяграфіі і светапогляду аўтараў. Значную ролю кажае балаў атрымлівае каманда, якая дае найбольш поўны, грунтоўны і пераканаўчы адказ.

2.5. *У канцы гульні ажыццяўляецца падлік колькасці балаў, рэфлексія ўдзельнікаў і выстаўленне адзнак.*

3. *Выніковы этап урока.*

Д/з § 30–31 (паўтарыць).

Багдановіч М. Поўны збор твораў. У 3 т. Т. 1. — Мн., 1992.

Біч М.В. Гісторыя Беларусі. Канец 18 ст. — 1917 г. Вучэб. дапам. для 8-га кл. — Мн., 1998.

Вывучаем гісторыю Беларусі. 8 клас. — Мазыр, 2001.

Гісторыя Беларусі ў табліцах і схемах. Са старажытнейшых часоў да сучаснасці. — Мн., 1999.

Купала Я. Жыве Беларусь. — Мн., 1993.

Ластоўскі В. Кароткая гісторыя Беларусі. — Мн., 1992.

Трыгорлава Л. Газета «Наша Ніва» — цэнтр нацыянальна-культурнага адраджэння // Беларускі гістарычны часопіс. — 2000. — № 1.

Шарова Н.С. і інш. Тэставыя заданні па гісторыі Беларусі. — Мн., 2002.